

**Διδακτικό Υλικό
για τους Θεματικούς Κύκλους
της Α' Λυκείου**

ΤΕΥΧΟΣ Α'

Γ. Νταουλζής, Π. Πανουτσοπούλου, Αν. Ραβδά, Αρ. Τσουκαντάς, Σ. Χαδιάρη

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

∞ Εσωτερικές Εκδόσεις Εκπαιδευτηρίων Δούκα ∞

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

✎ Η ΑΠΕΡΑΝΤΟΣΥΝΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- Γλώσσα είμαι εγώ: προσωπική πλήρωση μέσα από τη γλώσσα (πνευματική και ψυχική καλλιέργεια, κοινωνικοποίηση, ολοκλήρωση προσωπικότητας)
- Γλώσσα είσαι εσύ: ανθρώπινη επαφή μέσα από τη γλωσσική πλήρωση
- Γλώσσα είναι ο κόσμος ό, τι κάνει ο κόσμος: γλώσσα = σκέψη + επικοινωνία (βάση για κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα)
- Γλώσσα είναι η αγάπη και ο πόνος: έκφραση συναισθημάτων μέσω της γλώσσας
- Γλώσσα είναι το ντύσιμο, η έκφραση του προσώπου, οι χειρονομίες, η ανταπόκριση: παραγλωσσικά επικοινωνιακά στοιχεία
- Γλώσσα είναι να φαντάζεσαι, να σχεδιάζεις, να δημιουργείς, να καταστρέφεις: (α) σχέση σκέψης και γλώσσας, (β) η γλώσσα ως πηγή προσωπικής πνευματικής και ψυχικής ενδυνάμωσης, (γ) θετική ή αρνητική χρησιμοποίηση της δύναμης αυτής
- Γλώσσα είναι ο έλεγχος και η πειθώ: δύναμη επιρροής μέσω της ρητορικής δεινότητας
- Γλώσσα είναι η επικοινωνία: επικοινωνιακή σημασία της γλώσσας
- Γλώσσα είναι το γέλιο: (α) χαρά μέσα από την ευφυή χρήση της γλώσσας ή την έκφραση ευχάριστων συναισθημάτων, (β) το γέλιο ως παραγλωσσικό επικοινωνιακό στοιχείο
- Γλώσσα είναι το μέγλωμα: (α) Η κατάκτηση της γλώσσας ως βασικό στοιχείο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας, (β) οι βαθμοί ωρίμανσης του ανθρώπου, όπως φαίνονται από την εξέλιξη της γλωσσικής του ικανότητας
- Γλώσσα είμαι εγώ: τονισμός της σημασίας της γλώσσας για το (κοινωνικό) άτομο

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- Διακρίνει τον άνθρωπο από τα άλλα έμβια όντα
- Είναι το άρμα της σκέψης και του συναισθήματος
- Διευκολύνει την επικοινωνία
- Διαδίδει και μεταβιβάζει γνώσεις, εμπειρίες, πολιτισμό
- Συμβάλλει στην πνευματική και ψυχική καλλιέργεια του ανθρώπου
- Προάγει τις επιστήμες, τις τέχνες, τα γράμματα, τον πολιτισμό
- Κοινωνικοποιεί το άτομο
- Προσφέρει αισθητική καλλιέργεια και απόλαυση στον άνθρωπο
- Συντελεί στη διαμόρφωση ολοκληρωμένης προσωπικότητας
- Αποδίδει την πνευματική στάθμη και ταυτότητα ενός λαού
- Η γλώσσα είναι εθνική υπόθεση, μια και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ύπαρξης ενός λαού, της περασμένης και της σύγχρονης
- Χαράσσει τα όρια του εαυτού μας και του κόσμου μας
- Η μητρική γλώσσα δεν είναι απλό εργαλείο είναι αξία
- Η γλώσσα δεν είναι κατάσταση είναι κατάκτηση
- «Τα όρια του κόσμου μου είναι τα όρια της γλώσσας μου» (Wittgenstein)

ΒΑΣΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

οικογένεια

- Είναι το πρώτο, και γι' αυτό καθοριστικό γλωσσικό περιβάλλον με το ποίο έρχεται ο άνθρωπος σε επαφή. Το παιδί μιμείται ταυτίζεται με τη γλωσσική συμπεριφορά των γονέων και συγγενών. Το γλωσσικό επίπεδό τους και οι ανάλογες παρεμβάσεις τους (η επαφή με βιβλία, ο έλεγχος τηλεοπτικών προγραμμάτων που παρακολουθεί το παιδί) καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη γλωσσική ικανότητα των παιδιών.

σχολείο:

- Παρέχει συστηματική, μεθοδική, από ειδικευμένο προσωπικό, με επιστημονική και κρατική υποστήριξη, με εποπτικά μέσα (βιβλία κ.ά.) γλωσσική διδασκαλία. Στο σχολείο το παιδί θα διδαχτεί ουσιαστικά και το γραπτό λόγο. Παράλληλα θα επηρεαστεί γλωσσικά και από τους συμμαθητές του.

ΜΜΕ:

- ο λόγος των ηρώων παιδικών εκπομπών, των παρουσιαστών και δημοσιογράφων, ιδίως τηλεοπτικών, καθορίζει γλωσσικά το σύγχρονο άνθρωπο (αν σκεφτούμε μάλιστα ότι 3,30+ ώρες είναι η ημερήσια τηλεθέαση στη χώρα μας)

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

✎ ΟΡΙΣΜΟΙ

- **Διάλεκτος:** το γλωσσικό ιδίωμα ενός τόπου στο χώρο μιας εθνικής γλώσσας ή γλώσσα συνθηματική («η διάλεκτος των κακοποιών»).
- **Ιδίωμα:** ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή γνώρισμα, ιδιότητα και στο χώρο της γλωσσολογίας ο ιδιαίτερος τρόπος ομιλίας και προφορά των λέξεων σε κάποιο τόπο.
- **Ιδιωματικός:** ο αναφερόμενος σε γλωσσικό ιδίωμα, ο χαρακτηριστικός τυπικής διαλέκτου («ιδιωματική προφορά»).
- **Ιδιωματισμός:** έκφραση ή τρόπος εκφοράς του λόγου, χαρακτηριστικά μιας γλώσσας ή διαλέκτου.
- **Ιδιωτισμός:** τύπος λέξης, έκφραση ή ύφος λόγου, που ιδιάζει σε γλώσσα, διάλεκτο ή ομιλία ανθρώπου που ανήκει σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή επάγγελμα.

[Μείζον Ελληνικό Λεξικό, ΤεγόπουλοςΦυτράκης Αθήνα, 1999]

✎ ΠΗΓΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ / ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ

Η γλωσσική κοινότητα δε χαρακτηρίζεται από γλωσσική ομοιομορφία, αλλά αντίθετα από πολυμορφία. Δεν αποτελεί, δηλαδή, ένα σύνολο ομιλητών οι οποίοι χρησιμοποιούν πάντοτε και παντού τους ίδιους γλωσσικούς τρόπους. Έτσι, διαφορετικές ομάδες ομιλητών χρησιμοποιούν διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες που τα κοινά χαρακτηριστικά τους τις διακρίνουν από άλλες ποικιλίες της ίδιας γλώσσας.

✎ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ / ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ

Οι ποικιλίες με κριτήρια τη γεωγραφική καταγωγή του ομιλητή και την κοινωνική / γλωσσική συμπεριφορά του, διακρίνονται αντίστοιχα σε:

- γεωγραφικές ποικιλίες / διαλέκτους (οριζόντια κατάταξη)
- κοινωνικές ποικιλίες / διαλέκτους (κάθετη κατάταξη). Στις κοινωνικές ποικιλίες εντάσσονται τα ποικίλα είδη των κειμένων και οι ειδικές γλώσσες.

✎ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

Όλοι όσοι έχουμε μητρική γλώσσα τα ελληνικά δεν τα μιλούμε ακριβώς τα ίδια, σε όλη την ελληνόγλωσση γη. Η γλώσσα μας παρουσιάζει τοπικές αλλαγές τις οποίες ονομάζουμε ιδιώματα.

Τα ιδιώματα είναι στοιχεία που εμπλουτίζουν την κοινή εθνική γλώσσα και ορισμένα λογοτεχνικά είδη εκφράζονται αυθεντικότερα μέσω αυτών, όπως π.χ. τα δημοτικά τραγούδια.

Τα ιδιώματα τα ονομάζουμε από τις περιοχές στις οποίες συνηθίζονται: α) βόρεια (θρακιώτικα, μακεδονικά, ηπειρώτικα, θεσσαλικά, στερεοελλαδίτικα κλπ.) και νότια (πελοποννησιακά, κρητικά κτλ.) β) ανατολικά (κυπριακά, χιώτικα, ποντιακά, καππαδοκικά κλπ.) και δυτικά (κατωιταλικά, εφτανησιώτικα, κρητοκυκλαδικά κ.τ.λ.)

Ένα ιδίωμα με μεγάλη έκταση ή ένα ιδίωμα που διαφέρει σημαντικά από την κοινή γλώσσα, ονομάζεται διάλεκτος. Από τα ιδιώματα που καταγράψαμε πιο πάνω τα ποντιακά, τα καππαδοκικά, τα τσακωνικά και τα κατωιταλικά θεωρούνται από πολλούς διάλεκτοι.

Η μαζική επικοινωνία για να εξυπηρετηθεί απαιτεί τη γνώση της κοινής νεοελληνικής γλώσσας, η οποία συναποτελείται από όλα μαζί τα ιδιώματα και τις διαλέκτους.

Η σημασία της διατήρησης και δειώνισης των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών είναι κεφαλαιώδης, διότι:

- Κάθε τοπική διάλεκτος αποτελεί ένα ξεχωριστό κεφάλαιο της εθνικής γλωσσικής μας παράδοσης και η εξαφάνισή του ισοδυναμεί με την απώλεια ενός μέλους από το γλωσσικό σώμα του έθνους μας.
- Σε κάθε γεωγραφική γλωσσική ποικιλία αντικατοπτρίζονται ήθη, έθιμα, ιστορικές παρακαταθήκες και λαογραφικές παραδόσεις αιώνων, οι οποίες συνιστούν λόγο ύπαρξης ολόκληρων πληθυσμών.
- Πολυάριθμα έργα της ελληνικής γραμματείας και λογοτεχνίας έχουν γραφτεί στην τοπική διάλεκτο του συγγραφέα ή περιέχουν πολύτιμα ιδιωματικά στοιχεία.
- Η προστασία των γεωγραφικών γλωσσικών ποικιλιών είναι μια πράξη κοινωνικής και πολιτικής αντίστασης στην αστυφιλία και στην ισοπεδωτική και αντιεπιστημονική αντίληψη περί «επίσημης» και «πρότυπης» γλώσσας.

✎ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

Οι κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες, δηλαδή οι ιδιαίτερες γλώσσες/ ιδιώματα που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο μίας κοινωνικής ομάδας εξαρτώνται από ποικίλους παράγοντες που τις δημιουργούν όπως είναι η ηλικία, η μόρφωση, η κοινωνική τάξη, το φύλο, η ιδεολογία, το επάγγελμα, η καταγωγή και η περίσταση.

- Γλώσσα και μόρφωση: Οι άνθρωποι ανάλογα με τις γνώσεις και την εκπαίδευσή τους, διαφοροποιούνται γλωσσικά, ακόμη και όταν ανήκουν στην ίδια γλωσσική κοινότητα. Π.χ. διαφορετικά χρησιμοποιεί την ελληνική ένας πανεπιστημιακός δάσκαλος και διαφορετικά ένας αναλφάβητος συμπολίτης του.
- Γλώσσα και κοινωνική περίσταση: Ο χρήστης μιας γλώσσας ανάλογα με τις κοινωνικές περιστάσεις (π.χ. αν παρίσταται σε ένα συνέδριο ή σε μία κοινωνική εκδήλωση ή σε κάποια φιλική συγκέντρωση) στις οποίες καλείται να εκφραστεί, είναι υποχρεωμένος να μιλήσει σε διαφορετικό κάθε φορά επίπεδο, προσαρμοζόμενος στις ιδιαίτερες χωροχρονικές συνθήκες. Έτσι διαμορφώνει τον ιδιαίτερο κάθε φορά προσωπικό τρόπο, το κατάλληλο δηλαδή ύφος (στιλ) για να εκφραστεί.
- Γλώσσα και κοινωνική τάξη: Η κοινωνιογλωσσολογία επισημαίνει ότι τα μέλη μίας κοινωνικής τάξης συνήθως εκφράζονται με διαφορετικό τρόπο από τα μέλη κάποιας άλλης κοινωνικής τάξης. Η διαφοροποιημένη ομιλία στην περίπτωση αυτή έχει τη μορφή δήλωσης της κοινωνικής θέσης ενός ατόμου και συχνά παρατηρείται αλλαγή του τρόπου ομιλίας ενός προσώπου, όταν μεταπίπτει από μία κοινωνική τάξη σε άλλη.

- Γλώσσα και ύφος: το ύφος διαμορφώνεται από παράγοντες όπως ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό, με ποιο θέμα, πού, πότε, γιατί, πώς κλπ. Αυτά σημαίνουν ότι το ίδιο άτομο μπορεί να μιλήσει ανάλογα με τις συγκεκριμένες κάθε φορά ανάγκες διαφορετικά. Π.χ. ο γιατρός προς τον ασθενή του, ο καθηγητής προς το μαθητή του, ο γονιός προς το παιδί του.
- Γλώσσα και επάγγελμα: Τα μέλη μίας επαγγελματικής ομάδας (ή συντεχνίας) χρησιμοποιούν έναν ιδιαίτερο τρόπο ομιλίας, δηλωτικό της επαγγελματικής ιδιότητάς τους. Στην περίπτωση αυτή γίνεται συχνά λόγος και για «ειδικές γλώσσες», που αναφέρεται στην ειδική τεχνική ορολογία που χρησιμοποιούν όσοι απασχολούνται στο συγκεκριμένο επαγγελματικό πεδίο.
- Γλώσσα και φύλο: Ο χειρισμός του λόγου διαφέρει ανάμεσα στις γυναίκες και τους άντρες. Οι πρώτες εμφανίζονται, σύμφωνα με έρευνες, να μιλούν πιο ήπια, να διατυπώνουν έμμεσα τις εντολές, να εκφράζονται με οικειότητα αλλά και με διπλωματικό τρόπο. Οι δεύτεροι εμφανίζονται να μιλούν πιο κατηγορηματικά και παρεμβατικά, να χρησιμοποιούν πιο πολύ την προστακτική και να χειρίζονται τις λέξεις σαν όπλα. Αυτές οι διαφορές οφείλονται στη διαφορετική κοινωνικοποίηση των δύο φύλων και στην αναπαραγωγή στερεοτύπων συμπεριφοράς από την παιδική ηλικία.
- Γλώσσα και ηλικία: η γλώσσα των νέων κάθε εποχής διαφέρει από τη γλώσσα των ενηλίκων, μεταλλάσσεται διαρκώς υιοθετώντας καινούργια, αυθαίρετα γλωσσικά ευρήματα και νέολογισμούς. Χαρακτηριστικό είναι πως για τους μεγάλους ηχεί ακατανόητη, ρευστή, τολμηρή έως και υβριστική. Στην πραγματικότητα ενσωματώνει την αμφισβήτηση, τις ανησυχίες, τις αξίες και τα πρότυπα ζωής των παιδιών και των εφήβων.

ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑ

✎ ΟΡΙΣΜΟΣ

Γλωσσομάθεια ονομάζεται η εκμάθηση από ένα άτομο ξένων γλωσσών παράλληλα με την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας του. Η εκμάθηση μίας ή περισσότερων γλωσσών προϋποθέτει τη γνώση της γραμματικής, του συντακτικού, της ορθογραφίας, του λεξιλογίου, της φωνολογίας και των ιδιωματισμών μίας ξένης γλώσσας.

✎ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑΣ

Η γνώση ξένων γλωσσών στο παρελθόν ήταν προνόμιο λιγοστών σχετικά ανθρώπων, κυρίως λογίων ή εμπόρων. Στη σημερινή εποχή, όμως, το προνόμιο αυτό έχει γίνει κτήμα εκατομμυρίων ατόμων, τόσο λόγω της συνειδητοποίησης της αξίας που έχει η γλωσσομάθεια, όσο και των κινήτρων που έχουν δοθεί για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Η αξία της γλωσσομάθειας καταδεικνύεται από τα εξής:

- Είναι απαραίτητη για την επικοινωνία και συνεννόηση μεταξύ αλλοεθνών, οι οποίοι είτε επισκέπτονται μια χώρα της αλλοδαπής (ιδίως όταν οι χώρες αποτελούν τουριστικούς προορισμούς) είτε θέλουν να ενημερωθούν για τις διεθνείς εξελίξεις (πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, καλλιτεχνικές κ.λπ.) είτε έχουν διαδικτυακές επαφές είτε διατηρούν αλληλογραφία με κατοίκους της αλλοδαπής.
- Θεωρείται σημαντικό τυπικό εφόδιο σε ένα πλήθος εργασιών και πρωταρχικό προσόν σε ορισμένα επαγγέλματα (π.χ. ξεναγοί, μεταφραστές, διερμηνείς, υπάλληλοι τουριστικών επιχειρήσεων κ.ά.)
- Κρίνεται αναγκαία στη διεκπεραίωση οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών με διακρατικό χαρακτήρα (π.χ. εταιρείες εισαγωγών-εξαγωγών, χρηματιστήρια κ.ά.) ή για τη συμμετοχή επιχειρηματιών και παραγωγών σε διεθνείς εκθέσεις και συνέδρια.
- Καθίσταται χρήσιμη σε πολιτικές συνδιασκέψεις, συναντήσεις, συνόδους και διαπραγματεύσεις, όπου ηγέτες κρατών, διπλωμάτες και άλλοι κρατικοί αξιωματούχοι έχουν άμεσες επαφές για θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

- Είναι επιβεβλημένη στο χώρο των επιστημών, ειδικά για όσους πραγματοποιούν πτυχιακές ή μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό, για όσους μελετούν τη διεθνή βιβλιογραφία, για όσους συμμετέχουν σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια και σεμινάρια και για όσους επιθυμούν να δημοσιεύσουν σε ξένα επιστημονικά περιοδικά τα επιστημονικά τους πονήματα.
- Θεωρείται κεφαλαιώδης για τη γνωριμία με την κουλτούρα και τον πολιτισμό άλλων λαών και τις επιμέρους εκφάνσεις τους (τέχνη, επιστήμη, παραδόσεις, ήθη, έθιμα κ.λπ.), γεγονός που συμβάλλει στην αλληλοκατανόηση μεταξύ ατόμων και λαών, στη (συγ)κριτική εξέταση των γνωρισμάτων και των επιτευγμάτων κάθε έθνους και στην επίτευξη της εθνικής αυτογνωσίας.
- Συντελεί στην όξυνση των πνευματικών δεξιοτήτων και στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων του ατόμου μέσα από την τριβή του με τη γραμματική, το συντακτικό και το λεξιλόγιο ξένων γλωσσών κα στην καλύτερη αντίληψη των ιδιαιτεροτήτων της μητρικής του γλώσσας.

✎ ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑΣ

Η γλωσσομάθεια έχει αναμφισβήτητα οφέλη για τον άνθρωπο.

Ωστόσο, η εκμάθηση ξένων γλωσσών μπορεί να έχει παρενέργειες, σημαντικότερες των οποίων είναι οι ακόλουθες:

- Ο υπερβάλλον ζήλος για εκμάθηση ξένων γλωσσών μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο στην αδιαφορία για την πληρέστερη δυνατή εκμάθηση της μητρικής γλώσσας του (στα επίπεδα του λεξιλογίου, της γραμματικής, του συντακτικού, της φωνολογίας κ.λπ.), ενώ η καλή γνώση ξένων γλωσσών πρέπει να έπεται της καλής γνώσης της μητρικής γλώσσας.
- Η υπερβολή ή η υπερτίμηση στην αξία της γλωσσομάθειας ενδέχεται να αποτελέσει τον προθάλαμο για μια γενικότερη απαξίωση του εθνικού πολιτισμού (του οποίου η γλώσσα αποτελεί θεμελιώδες και διακριτικό συστατικό) και συνακόλουθα να οδηγήσει σε μία μορφή πολιτιστικής ξενομανίας.
- Η εκμάθηση ξένων γλωσσών από νεαρά άτομα που επιθυμούν να σπουδάσουν στο εξωτερικό συχνά καταλήγει στην υποτίμηση των μαθημάτων που διδάσκονται στη μητρική τους γλώσσα και έχει ως αποτέλεσμα να μη αποκτούν μία σφαιρική παιδεία πάνω σε θέματα της εθνικής ιστορίας τους.

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

✎ ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

- Φτωχό λεξιλόγιο (λεξιπενία), έλλειψη ποικιλίας εκφραστικών μέσων, υπερβολική απλοποίηση, επαναλήψεις, κενολογία, αοριστολογία
- Τυποποιημένες, συνθηματικές, στερεότυπες εκφράσεις.
- «Ξύλινη γλώσσα» (άκαμπτος και στομφώδης λόγος, που χαρακτηρίζεται και από τη χρήση τυποποιημένων φράσεων)
- Αστοχία στην επιλογή της σωστής λέξης για κάθε περίπτωση
- Βαρβαρισμοί (γραμματικά λάθη)
- Σολοικισμοί (συντακτικά λάθη)
- Αναφομοίωτο ξένο λεξιλόγιο
- Δυσκολία έκφρασης ειδικά των νέων σε σύνθετες μορφές λόγου

✎ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΟΥΝ ΣΤΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- Διαρκής εξάπλωση της εικόνας (τηλεόραση, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα...) εις βάρος του λόγου. Πλέον σκεφτόμαστε «κατ' αίσθηση» δεν καλλιεργούμε τις επικοινωνιακές ικανότητές μας. Τα μέσα αυτά κυριαρχούν στη ζωή μας περιορίζοντας την ουσιαστική επικοινωνία, τον προσωπικό διάλογο.
- Αρνητικά επηρεάζει και η φτωχή χρήση της γλώσσας από μη ικανούς γλωσσικά δημοσιογράφους ή τηλεοπτικά πρόσωπα που καταλαμβάνουν δημοσιογραφικό ρόλο με κριτήρια άσχετα
- Η διαφήμιση εμπορική και πολιτική, που κυριαρχεί σε κάθε μας εκδήλωση, χρησιμοποιεί γλώσσα κωδικοποιημένη, συνθηματική, ανοηματική, συναισθηματικά φορτισμένη, με πλεονασμούς, σκόπιμες ασυνταξίες κλπ.
- Αγχωτικό κλίμα σε εργασιακό περιβάλλον και συναλλαγές. Η αξία της παραγωγικότητας υπερκαλύπτει την αξία της γλωσσικής πληρότητας και επικοινωνίας με αποτέλεσμα τη χρήση τυποποιημένου, συντομευμένου επικοινωνιακού κώδικα. Διεκπεραιώνουμε τις επικοινωνιακές ανάγκες όσο πιο γρήγορα με λόγο συντετμημένο, τυπικό ψυχρό.
- Ο περιορισμός των συνόρων, η παγκοσμιοποίηση, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ανήκουμε σε περιορισμένη, αριθμητικά, γλωσσική κοινότητα επιβάλλουν στερεότυπους ξενισμούς, τυποποιημένη ορολογία παγκόσμιων γλωσσών (κυρίως αγγλικά)

✎ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

- Πνευματική και συναισθηματική συρρίκνωση του ανθρώπου, γιατί η γλώσσα δεν εκφράζει μόνο τη σκέψη αλλά και την προωθεί
- Η ανοηματικότητα λόγου, η δυσκαμψία στην έκφραση οδηγεί στην αδυναμία ακριβούς διατύπωσης. Αυτό παρεμποδίζει το διάλογο μεταξύ ατόμων και ομάδων, δυσκολεύει την ουσιαστική επικοινωνία
- Η περιορισμένη γλωσσική ικανότητα προκαλεί αδυναμία συναισθηματικής επικοινωνίας και εκδήλωσης του ψυχικού κόσμου
- Ο γλωσσικά φτωχός άνθρωπος γίνεται εύκολο θύμα συνθηματολογίας (διαφημιστικής πολιτικής κομματικής θρησκευτικής) και χειραγώγησης

✎ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

- Το άτομο πρέπει να διαβάζει ιδιαίτερα λογοτεχνία, να φροντίσει για τη γενικότερη καλλιέργειά του ψυχική και πνευματική, να έρχεται σε επαφή με το θέατρο, τον ποιοτικό κινηματογράφο, να παρακολουθεί διαλέξεις, συζητήσεις, να χρησιμοποιεί επιλεκτικά τα ΜΜΕ, ιδιαίτερα το ραδιόφωνο και την τηλεόραση
- Η Παιδεία οφείλει να βοηθήσει το νέο να αποκτήσει ποικίλα γλωσσικά ερεθίσματα, να συνειδητοποιήσει την αξία των γραπτών μνημείων του παρελθόντος και της παράδοσης, να καλλιεργήσει την εθνική γλωσσική του συνείδηση
- Τα ΜΜΕ να περιορίσουν τις γλωσσικές αυθαιρεσίες και τις ξενικές εκφράσεις ιδίως στο χώρο της διαφήμισης

ΨΗΦΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (GREEKLISH)

✎ ΟΡΙΣΜΟΣ – ΧΩΡΟΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Greeklish ονομάζεται το τεχνητό γλωσσικό ιδίωμα που επινοήθηκε, για να καλύψει τις ανάγκες επικοινωνίας ανάμεσα στους έλληνες χρήστες του διαδικτύου (INTERNET). Ο όρος προέρχεται από τη σύντμηση των όρων «greek» (ελληνικά) και «lish» [κατάληξη της λέξης «english» (αγγλικά)].

Η ψηφιακή αυτή γλώσσα ή ιδίωμα επινοήθηκε στα πρώτα στάδια της εμφάνισης των προσωπικών υπολογιστών (Personal Computer) στη δεκαετία του 1980 και είναι μια μορφή γραπτού γλωσσικού κώδικα. Επειδή οι επικοινωνίες στο διαδίκτυο, στην αρχική του μορφή, πραγματοποιούνταν αποκλειστικά στην αγγλική γλώσσα (εξαιτίας της χώρας προέλευσης των πρώτων λογισμικών, που ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής), προέκυψε πρόβλημα αναφορικά με τους αλλόγλωσσους χρήστες που δε γνώριζαν την αγγλική γλώσσα, αλλά επιθυμούσαν να αξιοποιήσουν το τεχνολογικό αυτό επίτευγμα. Έτσι σε πολλές χώρες του κόσμου δημιουργήθηκαν αντίστοιχες ψηφιακές γλώσσες, οι οποίες βασιζόνταν σε μία κοινή ιδέα: Στη φωνητική μεταγραφή των λέξεων κάθε γλώσσας στο γραπτό λόγο με τη χρήση των λατινικών χαρακτήρων τής αγγλικής γλώσσας: δηλαδή, κάθε λέξη μιας γλώσσας μεταγράφεται – για τους σκοπούς τής ψηφιακής επικοινωνίας – με αγγλικούς (λατινικούς) χαρακτήρες και όχι με τους χαρακτήρες/ σύμβολα της μητρικής γλώσσας τού χρήστη (π.χ. στα greeklish η ελληνική λέξη «καλημέρα» μεταγράφεται ως «kalhmera» ή «kalimera»). Από το γεγονός αυτό προέκυψε ένα πλήθος τεχνητών ψηφιακών γλωσσών ή αλλιώς ψηφιακών ιδιωμάτων (franclish, deutschlish κτλ.), ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνονται και τα greeklish. Με την πάροδο του χρόνου βέβαια και με τη δημιουργία γραμματοσειρών για κάθε σχεδόν ομιλούμενη γλώσσα, οι χρήστες του διαδικτύου μπορούσαν να επικοινωνήσουν στη μητρική τους γλώσσα, αλλά οι ψηφιακές γλώσσες εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται από πολλούς.

Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι η ψηφιακή γλώσσα δε χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο στο διαδίκτυο [ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email) ή διάλογοι σε άμεσο χρόνο (online messenger, chat rooms, ψηφιακά fora, κυβερνοσυζητήσεις κ.λπ.] αλλά και σε άλλες μορφές ηλεκτρονικής επικοινωνίας (μηνύματα sms σε κινητά τηλέφωνα κ.ά.).

✎ GREEKLISH: ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Η χρήση της ψηφιακής γλώσσας από τους χρήστες του διαδικτύου και της τεχνολογίας γενικότερα έχει προκαλέσει ευρύτατες συζητήσεις σε πολλές χώρες – ανάμεσα στις οποίες και η Ελλάδα – αναφορικά με τη σκοπιμότητά της και τους κινδύνους που ενδεχομένως εγκυμονεί. Τα κυριότερα επιχειρήματα υπέρ και κατά της ψηφιακής γλώσσας είναι τα ακόλουθα:

A. Επιχειρήματα υπέρ της ψηφιακής γλώσσας

- Η ψηφιακή γλώσσα δεν αποτελεί μόνο ελληνικό «φαινόμενο», αλλά συναντάται σε ολόκληρο τον κόσμο (με παραλλαγές ανάλογα με τη χώρα και την αντίστοιχη εθνική γλώσσα), συνιστώντας συστατικό γνώρισμα της προόδου στο χώρο της ηλεκτρονικής και της διαδικτυακής επικοινωνίας. Επομένως, η κριτική εναντίον όσων την χρησιμοποιούν είναι ουτοπική, αφού έχει καθιερωθεί στη συνείδηση εκατομμυρίων ατόμων σε ολόκληρο τον κόσμο και φυσικά και των Ελλήνων, χάρη στην ευκολία, τη χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητά της.
- Ο βασικότερος λόγος είναι ότι εξυπηρετεί τις ανάγκες επικοινωνίας τους, όταν δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν ελληνικές γραμματοσειρές (π.χ. όταν επισκέπτονται χώρες της αλλοδαπής ή όταν ο προσωπικός υπολογιστής τους ή το κινητό τηλέφωνό τους δε διαθέτει λογισμικό με ελληνικούς χαρακτήρες). Η χρήση των greeklish τότε είναι εκ των πραγμάτων υποχρεωτική.
- Τα λογισμικά προγράμματα που χρησιμοποιούνται διεθνώς είναι «γραμμένα» στην αγγλική γλώσσα, η οποία θεωρείται η πιο διαδεδομένη και ευρέως ομιλούμενη γλώσσα στον κόσμο (όπως στο παρελθόν υπήρξε και η ελληνική) και, ως εκ τούτου, έχει επηρεάσει τις υπόλοιπες τόσο «οπτικά» («οπτική συνήθεια») όσο και λεξιλογικά (σε επίπεδο συμβόλων/ χαρακτήρων και σε επίπεδο γλωσσικών δανείων). Είναι φυσιολογικό επομένως να έχει γίνει – εκ των πραγμάτων – αποδεκτή από τους χρήστες του διαδικτύου και να έχει σταδιακά μετατραπεί σε αναπόσπαστο κεφάλαιο της διαδικτυακής και ηλεκτρονικής κουλτούρας. Η αρνητική κριτική κατά των greeklish, επομένως, ισοδυναμεί κατά βάθος με πράξη τεχνοφοβίας και δεν είναι τυχαίο ότι προέρχεται συνήθως από άτομα μεγάλης ηλικίας, που αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό το «θαυμαστό καινούργιο κόσμο» της Κυβερνητικής και πιστεύουν ότι θα γκρεμίσει και ένα κομμάτι του κόσμου τους, μέσα στον οποίο αισθάνονται ασφαλείς.

- Η ψηφιακή γλώσσα θα μπορούσε να θεωρηθεί – με την ευρεία έννοια – μια κοινωνική γλωσσική ποικιλία. Κι όπως κάθε γλωσσική ποικιλία, διαθέτει μία ιδιαίτερη μορφολογία και ομιλείται σε συγκεκριμένο περιβάλλον (το ψηφιακό/ διαδικτυακό), σε «ειδικές συνθήκες χρήσης», σύμφωνα με τους γλωσσολόγους. Όπως τονίζουν μάλιστα οι ίδιοι, η χρήση μίας γλωσσικής ποικιλίας δεν επηρεάζει την εκμάθηση και ορθή χρήση της μητρικής/ εθνικής γλώσσας, εφόσον οι χρήστες του διαδικτύου χρησιμοποιούν τα greeklish μόνο εντός ηλεκτρονικού/ ψηφιακού πλαισίου και μόνο για να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένες επικοινωνιακές ανάγκες τους, ενώ στις υπόλοιπες δραστηριότητές τους χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα. Έτσι, καταρρίπτεται και το επιχείρημα που θέλει τους χρήστες των greeklish να μην είναι εξίσου ικανοί χειριστές της (επίσημης) ελληνικής γλώσσας.
- Η χρήση λατινικών χαρακτήρων κατά τη διαδικασία μεταγραφής των λέξεων στην ψηφιακή γλώσσα δεν απειλεί την ελληνική γλώσσα. Μέσα στο πέρασμα των αιώνων αποτελεί σύνηθες φαινόμενο η αλλαγή των γραπτών συμβόλων, δηλαδή του αλφαβήτου, σε πολλές γλώσσες (π.χ. στο αρχαίο ελληνικό αλφάβητο υπήρχε το δίγαμμα, που δεν υφίσταται σήμερα, ενώ ο λεγόμενος δασύς φθόγγος έχει υιοθετηθεί και επιβιώσει όχι στην ελληνική, αλλά στις αγγλοσαξονικές γλώσσες). Ανάλογες αλλαγές σημειώνονται στη γραμματική και στο συντακτικό, αφού η γλώσσα είναι ένας ζων και αενάως μεταβαλλόμενος οργανισμός. Συνεπώς, ακόμη και αν, για λόγους εργασίας, υποθεθεί ότι η ελληνική γλώσσα κινδυνεύει να αλλοιωθεί μορφολογικά (στο επίπεδο των γραπτών συμβόλων) από τα greeklish, τότε αυτό θα είναι μία αλλαγή επιβεβλημένη από τις τρέχουσες εξελίξεις και θα έχει πρώτα εγγραφεί ως αντίληψη στη συνείδηση των Ελλήνων. Ακόμη δε και σε αυτήν την ακραία περίπτωση, θα είναι μία καθαρά μορφολογική αλλαγή, ενώ ο σκληρός πυρήνας της ελληνικής γλώσσας (τα σημασιόμενα, οι ιδέες, τα νοήματα) και όλα τα πολιτισμικά και ιστορικά στοιχεία που εμπεριέχει δεν μπορεί επ' ουδενί να επηρεαστεί και να αλλοιωθεί. Και, όπως τονίζουν οι γλωσσολόγοι, κάθε μορφή παρεμβατισμού και προστατευτισμού μιας γλώσσας – όπως στην περίπτωση αποκλεισμού της ψηφιακής γλώσσας στο όνομα της ακεραιότητας της ελληνικής γλώσσας – είναι καταδικασμένη σε αποτυχία.

B. Επιχειρήματα κατά της ψηφιακής γλώσσας

- Η ψηφιακή γλώσσα αποτελεί ένα διαβρωτικό για την ελληνική γλώσσα μηχανισμό, γιατί πλήττει άμεσα ένα κεφαλαιώδες συστατικό στοιχείο της, το αλφάβητο. Η αντικατάσταση των ελληνικών χαρακτήρων με λατινικούς συνιστά μία μορφή «γλωσσικής αποικιοποίησης», δηλαδή μια μορφή άλωσης της ελληνικής (και όχι μόνο) γλώσσας από την αγγλική. Πρόκειται για μια διαδικασία σταδιακής εξοικείωσης των Ελλήνων χρηστών με τους χαρακτήρες της αγγλικής, κάτι που τους απομακρύνει από τα αντίστοιχα σύμβολα της ελληνικής. Το γεγονός αυτό δεν είναι τόσο αθώο όσο φαινομενικά δείχνει, γιατί η εκμάθηση μιας γλώσσας γίνεται – σύμφωνα με τους γλωσσολόγους και τους παιδοψυχολόγους – κατά κύριο λόγο οπτικά και μιμητικά. Και η οπτική εξοικείωση των μικρών χρηστών του διαδικτύου και της κινητής τηλεφωνίας με τους λατινικούς χαρακτήρες δημιουργεί το λεγόμενο «κυρίαρχο γλωσσικό πρότυπο»: αυτό σημαίνει ότι η αγγλική γλώσσα εγγράφεται στο υποσυνείδητο των ατόμων ως «ανώτερη» και η ελληνική ως «κατώτερη», με αποτέλεσμα σταδιακά η τελευταία να υποχωρεί να μεταλλάσσεται. Τα
- Η ελληνική γλώσσα (όπως και κάθε άλλη εθνική γλώσσα αντίστοιχα) είναι ένα θεμελιώδες κεφάλαιο του εθνικού μας πολιτισμού. Σε αυτήν αντικατοπτρίζονται παραδόσεις, ιδέες, αντιλήψεις, ήθη και ιστορικές παρακαταθήκες αιώνων. Κάθε μεταγραφή της με στοιχεία (σύμβολα, χαρακτήρες) ξένα προς αυτήν συνιστά μια ευθεία απειλή για την υπόστασή της είτε γίνεται συνειδητά είτε ασυνείδητα. Η ψηφιακή γλώσσα αποτελεί ένα είδος πολιτισμικού ιμπεριαλισμού των χρηστών της αγγλικής γλώσσας (κυρίως των Η.Π.Α.) πίσω από την προμετωπίδα των τεχνολογικών συμβάσεων και περιορισμών. Ανώτερος στόχος της είναι η αποδυνάμωση του στοιχείου εκείνου που οι γλωσσολόγοι ονομάζουν «εθνογλωσσική συνείδηση» ή «εθνογλωσσική ταύτιση» και αποτελεί μία πτυχή του κυρίαρχου οικονομικού, πολιτικού και πολιτισμικού μοντέλου της εποχής μας, που είναι γνωστό ως «παγκοσμιοποίηση». Μέσα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης επιχειρείται η ισοπέδωση (ευφημιστικά ονομάζεται «εξομάλυνση») των πολιτισμικών διαφορών των λαών και η πολιτισμική τους εξομοίωση, πάντοτε όμως κάτω από τη δεσποτική παρουσία του αγγλοσαξονικού μοντέλου (ζωής) και της αγγλοσαξονικής γλώσσας.
- Η επικοινωνία στο διαδίκτυο και στην κινητή τηλεφωνία μπορεί να γίνεται με ελληνικούς χαρακτήρες, αφού οι εταιρείες από την αρχή σχεδόν της εμφάνισης αυτών των τεχνολογικών επιτευγμάτων μερίμνησαν γι' αυτό. Η εμμονή, επομένως, πολλών χρηστών να χρησιμοποιούν greeklish (εκτός των περιπτώσεων που η ηλεκτρονική συσκευή τους δε διαθέτει ελληνικούς χαρακτήρες, γεγονός πολύ σπάνιο πλέον) φανερώνει ότι χρησιμοποιούν τους

τεχνικούς περιορισμούς ως πρόφαση (πέραν των όντως υπαρκτών). Η αλήθεια είναι ότι η ψηφιακή γλώσσα έχει γίνει πλέον συνήθεια για τους περισσότερους χρήστες και δείχνει τη βαθιά όσο και επικίνδυνη διείσδυση της αγγλικής γλώσσας στη συνείδηση αλλά και στο υποσυνείδητό τους. Το γεγονός αυτό μάλιστα εντάσσεται από τους ειδικούς και στην ευρύτερη τάση της ξενομανίας που χαρακτηρίζει ένα μεγάλο τμήμα της νεοελληνικής κοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι πολλοί χρήστες χρησιμοποιούν τα greeklish όχι μόνο λόγω εξοικείωσης μαζί τους στο διαδίκτυο αλλά και επειδή θεωρούν φυσιολογικό να χρησιμοποιούν την αγγλική γλώσσα (έστω και σε επίπεδο χαρακτήρων/ συμβόλων) στο πλαίσιο της γενικευμένης τάσης τους να αφομοιώνουν και να υιοθετούν ξενικά πρότυπα και στοιχεία.

- Η χρήση των greeklish επηρεάζει και την ορθή εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η μορφολογία της ψηφιακής γλώσσας είναι αρκετά χαλαρή και μεταβαλλόμενη. Το γεγονός αυτό όμως έχει επιπτώσεις στην ορθή γραφή των λέξεων της ελληνικής γλώσσας. Συγκεκριμένα, έχει διαπιστωθεί από έρευνες ότι πολλοί μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση των greeklish πραγματοποιούν σωρεία λαθών στην ορθογραφία. Το γεγονός ότι η ψηφιακή γλώσσα επιτρέπει τη μεταγραφή των λέξεων με διαφορετικούς τρόπους (π.χ. η λέξη «κυνηγός» μπορεί να μεταγραφεί ως «kynhgos» αλλά και ως «kinigós») απομακρύνει τους μικρούς σε ηλικία χρήστες από την επίσημη (ορθή) νόρμα των λέξεων, αφού μπορούν να μεταφέρουν την ψηφιακή μεταγραφή και στο γραπτό λόγο τους (να γράφουν δηλαδή τη λέξη «κυνηγός» και ως «κινιγός»). Έτσι, η ψηφιακή γλώσσα γίνεται το όχημα για πλημμελή εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αλλά και καταφύγιο πολλών ανορθόγραφων συμπατριωτών μας, που καλύπτουν την αδυναμία τους κάτω από το άλλοθι των greeklish.
- Τα greeklish δεν μπορούν να θεωρηθούν ιδιαίτερη γλωσσική ποικιλία. Είναι περισσότερο ένα ιδίωμα του οποίου η διαφορά με τα υπόλοιπα είναι πως πρόκειται για τεχνητή επινόηση και δεν έχει προϊόν «φυσικής γλωσσικής επιλογής», διαμορφωμένης από ξεχωριστά και εντελώς ιδιαίτερα ιστορικά, γεωγραφικά, κοινωνικά και πολιτιστικά γνωρίσματα και συνθήκες. Και από τη στιγμή που η ψηφιακή γλώσσα δεν είναι κάτι πηγαίο, δεν αποτελεί μια αυθόρμητη έκφραση λόγου του λαού ή κάποιας κοινωνικής ομάδας, αλλά εργαλείο συγκεκριμένων (αδιαφανών) κέντρων, χάνει την πεμπτουσία μιας γλώσσας ή μίας διαλέκτου, έστω και με τις ιδιαιτερότητές της, και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπλουτίζει την ελληνική γλώσσα όπως οι υπόλοιπες διάλεκτοι και ιδιώματα.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

✎ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

A. Προφορικός λόγος:

- Εξυπηρετεί άμεσες επικοινωνιακές ανάγκες.
- Προηγείται ιστορικά/ χρονικά στην εμφάνιση και τη χρήση.
- Διαθέτει περιορισμένο χρονικό περιθώριο παραγωγής.
- Διδάσκεται από το στενό (οικογενειακό) και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- Διαθέτει εξωγλωσσικά (χειρονομίες, βλέμμα, έκφραση προσώπου κτλ.) και παραγλωσσικά στοιχεία (επιτονισμός, ρυθμός, παύσεις, χροιά, προφορά, ένταση φωνής κτλ.).
- Λειτουργεί σε διαπροσωπικό επίπεδο.
- Είναι συντακτικά «χαλαρός», περιλαμβάνοντας ατελείς προτάσεις και ακολουθίες ανολοκλήρωτων φράσεων.
- Χρησιμοποιεί ευρύτατα την παράταξη και την ασύνδετη συμπάρθεση προτάσεων (π.χ. *και έκανα κι αυτό και έκανα το άλλο, χόρεψα, τραγούδησα, το ευχαριστήθηκα!*).
- Προτιμά την ενεργητική σύνταξη και αποφεύγει την παθητική.
- Χαρακτηρίζεται από επανάληψη συντακτικών δομών και από επανεκκινήσεις που βελτιώνουν προηγούμενες διατυπώσεις (π.χ. *την/δε/τα/την αιτία των γεγονότων δεν/ίσως δεν/ μάλλον δεν την ξέρετε*)
- Προτιμά πολλές φορές την προτασιακή δομή: «θέμασχόλιο» και όχι την προτασιακή δομή: «υποκείμενοκατηγορήμα» (π.χ. *χθες είδα την Ελένη, την ξαδέλφη σου νομίζω/ τώρα που το θυμήθηκα, τι κάνει η Ελένη – ξέρεις ποια σου λέω, ντε! , η γειτόνισσά σου;*)
- Χαρακτηρίζεται από αφθονία λέξεων ασαφούς σημασίας και γενικευτικών όρων (π.χ. *πράγμα, λίγο, πολύ, κάτι κ.λπ.*).
- Είναι διάσπαρτος από «πραγματολογικά μόρια» (π.χ. *λίγο, λιγάκι, έτσι, ας πούμε, που λένε, ξέρω 'γω, νομίζω, εε, σα κ.ά.*)

B. Γραπτός λόγος:

- Εξυπηρετεί έμμεσες επικοινωνιακές ανάγκες.
- Έπεται ιστορικά/ χρονικά στην εμφάνιση και τη χρήση.
- Διαθέτει ευρύ (συχνά και απεριόριστο) χρονικό περιθώριο παραγωγής.
- Διδάσκεται σε ειδικά (εκπαιδευτικά) ιδρύματα από ειδικά καταρτισμένους λειτουργούς (δασκάλους και καθηγητές).
- Διαθέτει μετακειμενικούς δείκτες, δηλαδή λέξεις που δηλώνουν τη διάρθρωση και οργάνωση του κειμένου (π.χ. *πρώτο, δεύτερο, τρίτο κ.λπ.*).
- Λειτουργεί σε εξατομικευμένο επίπεδο.
- Είναι προσχεδιασμένος και συντακτικά δομημένος και οργανωμένος με χρήση ολοκληρωμένων προτάσεων.
- Περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία δευτερευουσών προτάσεων και υποτακτικών συνδέσμων (π.χ. *επίσης, αντίθετα, συνεπώς κ.λπ.*).
- Χρησιμοποιεί εξίσου τόσο την ενεργητική όσο και την παθητική σύνταξη (δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στη δεύτερη).
- Δεν χρησιμοποιεί επανάληψη συντακτικών δομών.
- Προτιμά ονοματικές φράσεις με πολλούς προσδιοριστικούς όρους, όπως επίθετα, μετοχές και επιρρήματα (π.χ. *οι διοικητικές αρχές, είναι γενναιόδωρος και μεγαλόκαρδος κ.λπ.*).
- Επιλέγει την προτασιακή δομή: «υποκείμενο-κατηγορήμα», δίνοντας έμφαση στα συστατικά του κατηγορήματος, δηλαδή στο ρήμα, το κατηγορούμενο και το αντικείμενο (π.χ. *ο διευθυντής ήταν ευδιάθετος τη χθεσινή ημέρα και έδωσε άδεια στους υπαλλήλους*).

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

✎ ΟΡΙΣΜΟΣ

Αναλφαβητισμός, με την κλασική έννοια του όρου, είναι η άγνοια των στοιχειωδών εργαλείων του γραπτού λόγου, η αδυναμία ανάγνωσης και γραφής. Σύμφωνα με την UNESCO *"αναλφάβητος είναι όποιος δεν έχει αποκτήσει τις αναγκαίες γνώσεις και ικανότητες για την άσκηση όλων των δραστηριοτήτων για τις οποίες η γραφή, η ανάγνωση και η αρίθμηση είναι απαραίτητες"*.

Ο αναλφαβητισμός είναι φαινόμενο δηλωτικό της πολιτισμικής ανάπτυξης ενός λαού. Παρατηρείται κυρίως στις υπανάπτυκτες χώρες και λιγότερο στις αναπτυσσόμενες. Εμφανίζεται, όμως, και στις αναπτυγμένες, όπου πλήττει κυρίως: οικονομικά εξαθλιωμένα στρώματα, κατώτερες κοινωνικές τάξεις, μετανάστες και πρόσφυγες, γενικά τις μειονότητες, τις γυναίκες, τον αγροτικό πληθυσμό.

✎ ΜΟΡΦΕΣ – ΕΙΔΗ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ

- Πλήρης / ολικός : πλήρης άγνοια γραφής και ανάγνωσης
- Μερικός : ικανότητα ανάγνωσης, αλλά όχι γραφής

Οι αναλφάβητοι χωρίζονται επίσης σε δύο μεγάλες κατηγορίες :

α. τους οργανικά αναλφάβητους, εκείνους δηλαδή που δε διδάχθηκαν ποτέ γραφή και ανάγνωση, άρα δε φοίτησαν ποτέ στο σχολείο και

β. τους λειτουργικά αναλφάβητους, εκείνους δηλαδή που διδάχθηκαν γραφή και ανάγνωση, αλλά στη συνέχεια δεν καλλιέργησαν αυτές τις γνώσεις, με αποτέλεσμα να ατονήσουν και να ξεχαστούν.

Αξίζει εντούτοις να σημειωθεί ότι η γενίκευση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η εξάπλωση των ΜΜΕ μετέβαλαν σε μεγάλο βαθμό το περιεχόμενο του αναλφαβητισμού. Έτσι, σήμερα, ο λειτουργικός αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία κατανόησης απλών γεγονότων τα οποία αναφέρονται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (κοινωνική, οικονομική, πολιτική). Αυτή η μορφή αναλφαβητισμού είναι ανεξάρτητη από την τυπική μόρφωση και συναντάται σε κάθε κοινωνικό στρώμα.

Στη σημερινή εποχή παράλληλα με την κλασική έννοια του αναλφαβητισμού έχει εισαχθεί και το φαινόμενο του τεχνολογικού – ψηφιακού αναλφαβητισμού. Η στοιχειώδης ικανότητα διαχείρισης του τεράστιου όγκου πληροφοριών που διοχετεύεται μέσω των τεχνολογικών – ψηφιακών επιτευγμάτων αναδεικνύεται σε γνώση μείζονος σημασίας όμοια με αυτή της γραφής και ανάγνωσης. Μετά την πάροδο μερικών δεκαετιών ή ετών ο ορισμός του αναλφαβητισμού είναι ιδιαίτερος πιθανό να εμπεριέχει την έλλειψη γνώσης διαχείρισης αρχείου στον ηλεκτρονικό υπολογιστή ή την άγνοια χρησιμοποίησης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

✎ ΑΙΤΙΑ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ

- Η ανάγκη για βιοπορισμό οδηγεί στην αναζήτηση εργασίας από την παιδική ηλικία και επομένως στην απομάκρυνση από τα εκπαιδευτικά κέντρα.
- οικονομική και κοινωνική καθυστέρηση, χαμηλό βιοτικό επίπεδο , αδυναμία ίδρυσης σχολείων.
- Αδιαφορία του κράτους για την επαρχία, τις αγροτικές περιοχές, τις υποβαθμισμένες και τις δυσπρόσιτες (βλ. έλλειψη σχολείων).
- Κοινωνικές ανισότητες μη κατοχυρωμένο για όλους το κοινωνικό δικαίωμα στην παιδεία ο αναλφαβητισμός συνδέεται στενά με τη φτώχεια και την κοινωνική περιθωριοποίηση (για παράδειγμα τα παιδιά αναλφάβητων γονιών έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να μείνουν αναλφάβητα).
- Προκαταλήψεις, στερεότυπα, κοινωνικός και φυλετικός ρατσισμός.
- Μετανάστευση, προσφυγιά
- Πόλεμος, αλληπάλληλες πολεμικές περιπέτειες – μακρόχρονη υποδούλωση σε ξένους κατακτητές.
- Πολιτικά συμφέροντα προσπάθεια πολιτικής χειραγώγησης και εκμετάλλευσης των αναλφάβητων από ανελεύθερα κάθεστώτα.
- Η ευθύνη της οικογένειας
- Χαμηλό πνευματικό επίπεδο περιορισμένες πνευματικές δυνατότητες
- Μεγάλος αριθμός νομάδων - κτηνοτρόφων διασπορά μεγάλου τμήματος πληθυσμού σε μικρούς αγροτικούς οικισμούς.

✎ ΕΙΔΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ

- Η πολυπλοκότητα των σύγχρονων συνθηκών ζωής οι ραγδαίες εξελίξεις ο καταγιτισμός των ανθρώπων με πληροφορίες από τα ΜΜΕ αδυναμία αφομοίωσής τους από το σύγχρονο άνθρωπο.
- Η έντονη εξειδίκευση που οδηγεί σε πνευματική μονομέρεια, σε έλλειψη γενικών γνώσεων.
- Η χρησιμοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας που εισάγει στοιχεία αυτοματισμού στην καθημερινή ζωή, οξύνει το πρόβλημα του αναλφαβητισμού.

✎ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ

A. Σε ατομικό επίπεδο ο αναλφάβητος:

- εξαρτάται από τους άλλους ανθρώπους συχνά γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης
- αδυνατεί να βρει εργασία (περιορισμένοι οι τομείς απασχόλησης)
- υφίσταται υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου
- βυθίζεται σε σκοτάδι αμάθειας, είναι δέσμιος προκαταλήψεων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών –
- χειραγωγείται εύκολα, φανατίζεται, γίνεται άβουλο ενεργούμενο, είναι πνευματικά ανελεύθερος
- διακατέχεται από ανασφάλεια, συμπλέγματα κατωτερότητας
- παρεμποδίζεται στη συμμετοχή του στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα (ο αναλφάβητος δεν μπορεί να ενημερωθεί, να γνωρίσει τα πολιτικά προγράμματα και άρα να επιλέξει ορθά, δεν έχει σαφή αντίληψη των ατομικών και κοινωνικών πολιτικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του)
- δυσκολεύεται να εξωτερικεύσει τον εσωτερικό του κόσμο, να επικοινωνήσει με τους άλλους => οδηγείται στην απομόνωση και την εσωστρέφεια
- αδυνατεί να επικοινωνήσει με την γραπτή πολιτισμική παράδοση

B. Σε κοινωνικό επίπεδο:

- μένει ανεκμετάλλευτο πολύτιμο ανθρώπινο δυναμικό
- αδυναμία επαφής με το γλωσσικό κώδικα, άρα και με την πολιτισμική παράδοση και την εθνική ταυτότητα
- ο αναλφαβητισμός αποτελεί τροχοπέδη για την τεχνολογική χειραφέτηση των λαών, αναστέλλει την οικονομική ανάπτυξη, ενισχύει την οικονομική εξάρτηση των χωρών και διευρύνει το χάσμα μεταξύ των αναπτυσσόμενων και αναπτυγμένων χωρών
- ευνοείται η ανάπτυξη φαινομένων κοινωνικής απόκλισης, ο κοινωνικός ρατσισμός και υποθάλπονται οι κοινωνικές ανισότητες
- ο αναλφαβητισμός των γυναικών απαγορεύει την κοινωνική και οικονομική χειραφέτηση της γυναίκας
- Ο αναλφαβητισμός δυσχεραίνει τις δημοκρατικές διαδικασίες (οι αναλφάβητοι αδυνατούν να συμμετέχουν σε συλλογικές δραστηριότητες) ευνοούνται τα ολοκληρωτικά καθεστώτα
- οι χώρες με υψηλό δείκτη αναλφαβητισμού δεν μπορούν να διαφυλάξουν τον πολιτισμό τους και να κατοχυρώσουν τις αξίες τους και γίνεται ευκολότερη η πολιτιστική αλλοτρίωση
- οι χώρες αυτές προβάλλουν μία αναξιοπρεπή εικόνα στο διεθνή χώρο
- διαιωνίζεται ο διαχωρισμός των λαών σε υπανάπτυκτους και αναπτυγμένους
- αδυναμία γόνιμης επαφής με άλλους πολιτισμούς ("*ο αναλφαβητισμός είναι εμπόδιο στην αλληλοδιείσδυση των πολιτισμών και στον αμοιβαίο εμπλουτισμό τους*")

✎ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ

- κατοχύρωση του δικαιώματος στη μόρφωση για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από φυλή, φύλο, θρήσκευμα, κοινωνική ή οικονομική κατάσταση (να παρέχεται υποχρεωτικά η στοιχειώδης τουλάχιστον μόρφωση)
- απαγόρευση της παιδικής εργασίας
- δημιουργία σύγχρονων εκπαιδευτικών κέντρων ιδιαίτερα στις αγροτικές και τις υποβαθμισμένες περιοχές
- ενίσχυση των προγραμμάτων επιμόρφωσης για τους ενήλικες αναλφάβητους τμήματα υποδοχής για τα παιδιά των παλιννοστούντων
- παροχή από το κράτος οικονομικής υποστήριξης στις οικογένειες των οικονομικά ασθενέστερων μαθητών ώστε να μην αναγκαστούν να εγκαταλείψουν τις σπουδές τους
- ενεργοποίηση των διεθνών οργανισμών (ιδίως της UNESCO)
- εκστρατεία ενημέρωσης από τα ΜΜΕ για τα ειδικά προγράμματα επιμόρφωσης των ενηλίκων αναλφάβητων

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

✎ ΟΡΙΣΜΟΣ

Διάλογος ονομάζεται η ανταλλαγή απόψεων πάνω σε ένα θέμα, με στόχο την προσέγγιση της αλήθειας.

✎ ΕΙΔΗ – ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

- Εσωτερικός διάλογος
- Διαπροσωπικός διάλογος
- Διάλογος μεταξύ γενεών
- Διάλογος διδακτικός
- Διάλογος επιστημονικός
- Διάλογος πολιτικός
- Διάλογος μεταξύ κρατών (διακρατικός)
- Διάλογος με την Τέχνη

✎ Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

A. Σε ατομικό επίπεδο:

- Ο διάλογος θέτει σε κίνηση τις πνευματικές δυνάμεις του ατόμου και συμβάλλει στην εμπάθυνση της σκέψης. Μέσω της ερευνητικής σκέψης, ενισχύει το φιλομαθές και φιλοπερίεργο του ανθρώπου.
- Κάθε μέτοχος του διαλόγου εμπλουτίζει τις γνώσεις του, αποκτά πρωτοβουλίες και αναπτύσσει την κριτική του ικανότητα.
- Με το διάλογο το άτομο αποκτά αυτογνωσία, αφού μέσω αυτού δέχεται κρίσεις για τον εαυτό του από τους συνομιλούντες, αναγνωρίζει τα θετικά στοιχεία της προσωπικότητάς του, αλλά και τις αδυναμίες του, αναζητώντας λύσεις στα αδιέξοδά του.
- Μέσω του διαλόγου, το άτομο εξωτερικεύεται, έρχεται σε επαφή με τον συνάνθρωπο, επιτυγχάνει δημιουργική επικοινωνία με άτομα του οικογενειακού, συγγενικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Ρυθμίζει παρεξηγήσεις και δυσαρμονίες, κάνοντας εποικοδομητική την επικοινωνία μεταξύ τους.
- Το άτομο απαλλάσσεται από δογματισμό, φανατισμό, καλλιεργεί την ηθική του.

B. Σε κοινωνικό επίπεδο:

- Μέσω του διαλόγου καλλιεργούνται οι κοινωνικές σχέσεις, εξωτερικεύονται τα συναισθήματα, οι απόψεις και αντιμετωπίζεται η μοναξιά.
- Καλλιεργούνται σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης, συνεργασίας, ισχυροποιούνται και συνυπάρχουν ειρηνικά άτομα και ομάδες, αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη επιτυχία τα κοινά προβλήματα, πραγματώνονται κοινωνικά ιδανικά, καλλιεργείται η κοινωνική συνείδηση και προάγεται το συλλογικό συμφέρον.
- Ο επιστημονικός και καλλιτεχνικός διάλογος συμβάλλουν στην ανάπτυξη των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών. Αναπτύσσεται η άμιλλα, βελτιώνεται η οικονομία, αυξάνεται η παραγωγή και ενισχύεται η έρευνα.

✎ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ

- Ανταλλάσσουμε απόψεις για να αποδείξουμε την ορθότητα των απόψεων μας και να προσεγγίζουμε την αλήθεια.
- Η αλήθεια είναι πολύπλοκη και σύνθετη· γι' αυτό χρειάζεται η πολύπλευρη εξέταση της πραγματικότητας.
- Η πολυφωνία εξασφαλίζει πολυπρισματική οπτική, η οποία καθορίζεται από την καλλιέργεια, τις αξίες, τα βιώματα και τις εμπειρίες του κάθε συνομιλητή.
- Οι συνδιαλεγόμενοι πρέπει να είναι πνευματικά καταρτισμένοι και καλλιεργημένοι, με ισχυρή κριτική ικανότητα, απροκατάληπτη και ελεύθερη σκέψη ώστε να είναι δεκτικοί και διατεθειμένοι να εξετάσουν κάθε λογικό επιχείρημα.

✎ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Ο άνθρωπος αναπτύσσει την κοινωνικότητά του μέσω της πνευματικής και συναισθηματικής σύνδεσης με τους άλλους. Μόνο με το διάλογο εξωτερικεύεται, συνειδητοποιεί τα όριά του και αναγνωρίζει τις αδυναμίες του.
- Δημιουργεί σχέσεις συνεργασίας, επιλύει προβλήματα και αντιθέσεις, καλλιεργεί την εμπιστοσύνη και την ειρηνική συνύπαρξη.
- Ο διάλογος προάγει την αξιοκρατία, θεμελιώνει τη δημοκρατία καλλιεργεί την ηθική υπόσταση του ατόμου, το ελεύθερο φρόνημα, τη μετριοπάθεια, την αξιοπρέπεια, τον αλτρουϊσμό.

✎ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

- Το δημοκρατικό πολίτευμα προσφέρει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ελεύθερη διακίνηση ιδεών και την ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης.
- Η δημοκρατία προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, στηρίζεται στις αρχές της ισότητας και της ισονομίας, στην ελεύθερη παιδεία, στην πολιτική διαπαιδαγώγηση.
- Ο λαός ασκεί έλεγχο στην εξουσία, η εξουσία διακρίνεται σε νομοθετική, δικαστική και εκτελεστική, το πολυκομματικό σύστημα παρέχει τη δυνατότητα στη λαϊκή βούληση να εκφράζεται μέσω των πολιτικών κομμάτων, ο πολίτης συμμετέχει στην άσκηση της εξουσίας μέσω των ελεύθερων εκλογών.
- Μέσω του διαλόγου οι πολίτες πείθουν και πείθονται, παίρνουν σωστές αποφάσεις, συμμετέχουν στα κοινά.

✎ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

- Ο εποικοδομητικός διάλογος των επιστημόνων οδήγησε στην αναζήτηση της αλήθειας, στην ανακάλυψη και ερμηνεία των όντων και των φαινομένων, στην κατάκτηση της γνώσης.
- Η γόνιμη και καλοπροαίρετη διαφωνία τονώνει την πνευματική καλλιέργεια του επιστήμονα, αναπτύσσει την κριτική του ικανότητα, καλλιεργεί οράματα, στόχους και ιδανικά, αλληλοσυμπληρώνει και προωθεί τους επιστημονικούς κλάδους.

✎ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Με τη συμβολή του διαλόγου η διδασκαλία γίνεται πιο ενδιαφέρουσα, ο μαθητής συμμετέχει και μαθαίνει να σκέπτεται, να προβληματίζεται, να ασκεί την κριτική του ικανότητα, ν' αξιολογεί.
- Ο μαθητής κοινωνικοποιείται, αναπτύσσει τις αξίες του σεβασμού, της αλληλεγγύης, της ειλικρίνειας, της δικαιοσύνης, της αλληλοκατανόησης, της ομαλής συνύπαρξης και της γόνιμης συνεργασίας.
- Προωθείται η πολιτικοποίηση του μέσω του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων, καλλιεργείται το δημοκρατικό ήθος, αναπτύσσεται η κοινωνική και πολιτική του ευθύνη.
- Ο διάλογος προάγει την αυτογνωσία, αναπτύσσει τη φαντασία, τον προβληματισμό, τη δημιουργικότητα, προάγει την αισθητική του αγωγή.
- Συμβάλλει στην εποικοδομητική επικοινωνία μεταξύ νέων και μεγαλύτερων.

✎ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

- Ο δημιουργός κάθε έργου τέχνης δέχεται ερεθίσματα από το περιβάλλον που τον διαμορφώνουν, διεγείρουν συναισθήματα, του προκαλούν χαρά, ευνοούν τον αυθορμητισμό του, καλλιεργούν την ευαισθησία του, τον οδηγούν στη βαθύτερη σύλληψη της πραγματικότητας, την αισθητοποίηση και μετάπλασή της σε εκφράσεις και μορφές που μπορούν να δημοσιοποιηθούν και σε άλλους.
- Η δημοσιοποίηση φέρνει σε επαφή το δημιουργό με το κοινό του που ελέγχει και αξιολογεί το έργο του.
- Το κοινό που διαλέγεται με το έργο τέχνης:
 - 1) Κοινωνικοποιείται εκφράζοντας τα βιώματα και τις εμπειρίες του.
 - 2) Ηθικοποιείται μέσα από τις αξίες (σεβασμός, συνέπεια κ.ά.) που το διδάσκει.
 - 3) Εξευγενίζεται μέσα από την καλλιέργεια ηθικών αξιών (δικαιοσύνη, ελευθερία, ειρήνη, δημοκρατία).
 - 4) Ισχυροποιεί τη βούληση και την αποφασιστικότητά του μέσω της ανιδιοτέλειας, της δράσης, της αγωνιστικότητας, της ειλικρίνειας.
 - 5) Πολιτικοποιείται ενισχύοντας την ατομικότητα παράλληλα με το πνεύμα της συλλογικότητας.
 - 6) Καθοδηγείται στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην αντιμετώπιση του αυταρχισμού.
 - 7) Αποκτά διέξοδο στις αποτυχίες, στις δοκιμασίες, στις ατομικές και κοινωνικές δυσχέρειες.

✎ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Ο εποικοδομητικός διάλογος διέπεται από ελευθερία έκφρασης, υπομονή, ορθολογισμό, σαφήνεια στη διατύπωση των θεμάτων. Βασικές προϋποθέσεις του εποικοδομητικού διαλόγου είναι:

- Προσωπικό ήθος, πνευματική καλλιέργεια, καλοπροαίρετη διάθεση, ανυστεροβουλία και ανιδιοτέλεια εκ μέρους των συνδιαλεγομένων.
- Κοινώς αποδεκτός κώδικας επικοινωνίας και κοινές στοχεύσεις από την πλευρά των συνομιλητών.
- Γνώση του ζητούμενου θέματος, για να τροφοδοτείται ο διάλογος με νέα στοιχεία και χρήση σωστών και ρεαλιστικών επιχειρημάτων, που θα προβάλλονται με πειστικότητα.
- Σαφήνεια και συντομία στην απόδοση των απόψεων, ώστε να μην μονοπωλείται η συζήτηση.
- Σεβασμός στη γνώμη των άλλων, αποδοχή των αντίθετων απόψεων και αναθεώρηση των ήδη υπαρχόντων.
- Κριτική των θέσεων, με γνώμονα τη λογική, απαλλαγμένη από το δογματισμό, το φανατισμό και την απολυτότητα, που οδηγούν σε έριδες, σε αντιγνώμεις, διαπληκτισμούς και διενέξεις.
- Απαραίτητο θεωρείται το δημοκρατικό κλίμα, που διασφαλίζει την πολυφωνία, την ύπαρξη λόγου-αντιλόγου και την αδέσμευτη πλην ευπρεπή άσκηση κριτικής.

✎ Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΣΤΗ ΣΗ ΜΕΡΙΝΗ ΕΠΟΧΗ

Ο διάλογος σήμερα επιβάλλεται, γιατί:

- Η δομή των σύγχρονων κοινωνιών απαιτεί πολύπλευρη συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων.
- Η επιστήμη και η τεχνολογία εξελίσσονται συνεχώς και χρειάζεται ασφαλής τρόπος ελέγχου των επιτευγμάτων.
- Η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει προβλήματα, λόγω των κοινωνικών αντιθέσεων, των πολέμων, των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συμφερόντων, που εξοβελίζουν κάθε ανιδιοτελή πρωτοβουλία.
- Η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου απαιτεί ανθρώπους με ελεύθερη σκέψη, κριτική ικανότητα, διάθεση για ουσιαστική επικοινωνία και ανταλλαγή απόψεων.

✎ **ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΣΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΠΟΧΗ**

Ο διάλογος σήμερα χωλαίνει, γιατί:

- Ο αλλοτριωτικός τρόπος ζωής, η τυποποίηση του ανθρώπου, το άγχος και οι αυξημένες απαιτήσεις οδηγούν τον άνθρωπο σε ψυχολογική καταρράκωση και πνευματική νάρκωση, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να διαλεχθεί.
- Η απουσία της ανθρωπιστικής παιδείας, η κρίση των αξιών και ο ατομικισμός εξάλειψαν το σεβασμό στην άποψη του "άλλου". Οι άνθρωποι επιδιώκουν την υλική ευημερία, υπονομεύοντας την υλικοπνευματική τους ολοκλήρωση, γίνονται ανταγωνιστικοί και δεν συνδιαλέγονται εποικοδομητικά.
- Καλλιεργείται ο φανατισμός και η μισαλλοδοξία από πολιτικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς κύκλους, σε διανθρώπινο και διακρατικό επίπεδο.

✎ **ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ**

- Η διαλεκτική ικανότητα των ανθρώπων πρέπει να καλλιεργείται από τη νεανική ηλικία των ατόμων, ώστε να δημιουργούνται ολοκληρωμένες προσωπικότητες.
- Η διαπαιδαγώγηση των νέων πρέπει να γίνεται από τους φορείς κοινωνικοποίησης, με κριτήριο το σεβασμό στην ελεύθερη έκφραση και το δικαίωμα υποστήριξης κάθε ιδέας, ανεξάρτητα από προκαταλήψεις, αυθεντίες και δόγματα.
- Η οικογένεια συμβάλλει καθοριστικά στην εδραίωση του διαλόγου, εάν τα προβλήματα επιλύονται και οι αποφάσεις λαμβάνονται με δημοκρατικό τρόπο.
- Το σχολείο θα συμβάλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας, με μια παιδεία (εκπαίδευση), που θα προάγει το ενδιαφέρον για γνώση, θα ενισχύει την καλλιέργεια του γλωσσικού κώδικα και της ορθής και σαφούς έκφρασης.
- Το σχολείο οφείλει να καλλιεργεί τις κοινωνικές αρετές, την επικοινωνία, τη συνεργασία, την ευγενή άμιλλα, την ομαδικότητα, που προάγουν την κοινωνικότητα.
- Πάταξη του καιροσκοπισμού και του λαϊκισμού, προώθηση δημοκρατικών αρχών που στηρίζονται στη συμμετοχή στα κοινά και προάγουν το συλλογικό συμφέρον.
- Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας πρέπει να μυούν κάθε νέο στις αρχές του δημοκρατικού διαλόγου, στην προβολή ορθών προτύπων σκέψης και συμπεριφοράς με υποδειγματικές συζητήσεις, ώστε να καταπολεμείται η ιδεοληψία, η εγωπάθεια, η πλάνη, το αυταρχικό και δημαγωγικό πνεύμα.